

Pohjois-Karjalan vammaisneuvoston aloite /vammaisasiahenkilön palkkaaminen Pohjois-Karjalan hyvinvointialueelle

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen vammaisneuvosto on 10.10.2022 jättänyt aloitteen vammaisasiahenkilön palkkaamisesta hyvinvointialueelle.

Vammaisasiahenkilön tehtävänä olisi edistää, seurata ja selvittää vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden, perusoikeuksien ja syrjimättömyyden sekä tasa-arvon toteutumista muihin asukkaisiin nähden, sekä tiedottaminen ja raportointi tehdyistä toimenpiteistä. Lisäksi vammaisasiahenkilö toimisi asiantuntijana hyvinvointialueen työryhmissä ja kehittämishankkeissa sekä projekteissa vammaisuuteen liittyvään myönteiseen asennoitumiseen ja palvelujen saavutettavuuteen liittyvissä asioissa. Vammaisasiahenkilö järjestäisi koulutusta hyvinvointialueen henkilöstölle, luottamushenkilöille sekä vammaisjärjestöille tehtäväkuvaansa liittyvissä asioissa ja toimisi tarvittaessa linkkinä hyvinvointialueen eri toimijoiden ja paikallisten vammaisia ja pitkäaikaissairaita edustavien järjestöjen välillä. Vammaisasiahenkilö toimisi asiakkaiden palautekanavana palvelujen saavutettavuuteen liittyvissä asioissa sekä ohjaisi ja neuvoisi vammaisia henkilöitä ja heidän läheisiään vammaisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Vammaisneuvosto katsoo, että vammaispalvelulain uudistus tulee lisäämään neuvonnan ja opastuksen tarvetta, koska lakimuutos voi aiheuttaa erilaisia tulkintoja ja käytänteitä hyvinvointialueella palvelujen tarjoamisessa. Vammaisasiahenkilö toisi selkeyttä, antaisi opastusta ja ohjausta, sekä seuraisi vammaisten perusoikeuksien yhdenvertaisuuden toteutumista hyvinvointialueella.

Vammaisasiahenkilö osallistuisi vammaisneuvoston kokouksiin asiantuntijana. Vammaisneuvosto korostaa, että vammaisasiahenkilön tehtävä ei ole lakisääteinen, joten toimenkuvaa ja tehtäviä ei ole määritelty lainsäädännössä.

Vammaispalveluja koskevaa lainsäädäntöä uudistetaan parhaillaan, joka astuisi voimaan 1.1.2023 alkaen. Uusi vammaispalvelulaki edistää vammaisten henkilöiden yhdenvertaista kohtelua, osallisuutta ja osallistumista yhdistämällä tällä hetkellä voimassa olevat erityislait (vammaispalvelulaki 380/1987, kehitysvammalaki 519/1977) ja määrittelemällä palvelujen tarpeen toimintakyvyn perusteella diagnoosista riippumatta.

Asiakkaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa huomioidaan asiakkaan toivomukset, mielipide ja asiakkaalla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä arviointiin. Asiakkaan osallisuutta, osallistumista tuetaan monin eri tavoin asiakkaan palveluprosessin kaikissa vaiheissa esimerkiksi Siun Soten kouluttamien eri sairaus- ja vammaisryhmiä edustavien kokemusasiantuntijoiden avulla. Kokemusasiantuntijan tehtävä on tukea asiakasta ja omaisia pärjäämään sairauden kanssa sekä avustaa asiakasta palveluprosessin aikana.

Asiakkaan palveluprosessissa sosiaalityö- ja sosiaaliohjaus keskittyy asiakkaiden neuvontaan, ohjaukseen, palvelutarpeen arviointiin, tarvetta vastaavien palveluiden järjestämiseen, tukeen palvelujen käytössä ja eri tukimuotojen yhteensovittamiseen. Työn tavoitteena on asiakkaan hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen sekä elämänhallinnan ja toimintakyvyn vahvistaminen.

Uuden vammaispalvelulain jalkauttaminen asiakkaiden palveluihin edellyttää uuden vammaispalvelulain syvää hallintaa, ammatillista osaamista yleisestä palvelujärjestelmästä ja ensisijaisten lakien laaja-alaista tuntemusta. Vammaisten henkilöiden erityislainsäädäntö velvoittaa viranhaltijoita kohtelemaan yhdenvertaisesti kaikkia vammaisryhmiä palvelujen suunnittelun ja järjestämisen osalta. Asiakkaiden muutoksenhakukäytäntö sekä kantelu- ja muistutusmenettely turvaavat asiakkaiden palvelujen ja kohtelun oikeusturvan osalta.

Siun soten sosiaali- ja potilasasiamiesten tehtävänä on tiedottaa ja neuvoa asiakkaita ja potilaita heidän oikeuksistaan ja asemastaan sekä edistää muilla tavoin asiakkaan ja potilaan oikeuksien toteutumista. Kun potilas tai sosiaalihuollon asiakas kokee tulleen sosiaali- tai terveydenhuollon palveluissa väärin kohdelluksi, hän voi selvittää asiansa potilasasiamiehen tai sosiaaliasiamiehen kanssa.

Siun sote kerää systemaattisesti asiakaspalautetta asiakastytyväisyyskyselyjen avulla. Vammaispalvelun sosiaaliaalityön ja sosiaaliohjauksen sekä liikkumisen tuen asiakkaille on tehty asiakastytyväisyyskyselyt vuosina 2018, 2020, 2022. Annettua palautetta on hyödynnetty palvelujen kehittämisessä. Lisäksi asiakkaat ovat olleet mukana kokemusasiantuntijoina palvelujen hankinta- ja palvelusetelien valmisteluprosesseissa.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan. Aluehallitus on varmistanut vammaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet asettamalla hyvinvointialueen vammaisneuvoston, jonka jäsenet on valittu alueen kuntien vammaisneuvostojen jäsenistä. Vammaisneuvoston tärkeänä tehtävänä on vaikuttaa hyvinvointialueen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden ja heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta. Neuvosto edistää vammaisten osallistumis-, vaikuttamis- ja toimintamahdollisuuksia maakunnassa sekä yhteistyötä vammaisten, kunnallisten vammaisneuvostojen ja hyvinvointialueen välillä. Vammaisneuvostojen edustajat eivät edusta pelkästään omia taustajärjestöjään, vaan myös oman alueensa eri vammaisryhmiä. Hyvinvointialueen ja kuntien vammaisneuvoston välinen yhteistö on avainasemassa estettömyyden ja osallisuusmahdollisuuksien sekä vaikuttavuuden tuomisessa paikalliselle tasolle.

Vammaisneuvoston aloitteen mukainen vammaisasihenkilön tehtävä ei ole lakisääteinen, joten toimenkuvaa ja tehtäviä ei ole määritelty lainsäädännössä. Vammaisasihenkilön tehtävän perustaminen Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella ei ole käsillä olevassa tilanteessa perusteltua, koska kyseiset tehtävät voidaan hoitaa nykyisillä käytännöillä ja palvelurakenteilla sekä niitä hyvinvointialueella yhdessä kehittämällä. Uusien tehtävien perustaminen ei ole perusteltua myöskään hyvinvointialueen talouden näkökulmasta.